

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนและสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีสันติสุข และความเกื้อกูลการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับเปลี่ยนแปลงทุก ๆ ด้านของประเทศ โดยนัยดังกล่าว ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาจึงเน้นการพัฒนาบุคคลใน 4 ด้าน อย่างสมดุลและกลมกลืนกันคือ ด้านปัญญา ด้านจิตใจ ด้านร่างกาย สังคม (แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535) ปัจจุบันโลกแห่งข้อมูลข่าวสารได้แพร่หลายถึงกันทั่วโลกได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านการสื่อสารโทรคมนาคมประเภทต่าง ๆ เหมือนอยู่ในหมู่บ้านโลกด้วยกันอย่างไร้พรมแดน แต่ก็ต้องเผชิญกับการแข่งขันทางเศรษฐกิจมากขึ้นในประเทศ จำต้องปรับเปลี่ยนให้ทันกับสถานการณ์เพื่อสร้างศักยภาพให้สามารถดำรงอยู่ในประชาคมโลกอย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุขในทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพ และสมรรถภาพของคนให้เป็นการพึ่งตนเอง และสร้างความก้าวหน้ามั่นคงของเศรษฐกิจในประเทศไทย บนพื้นฐานแห่งความเป็นไทย

โรงเรียนจะพัฒนาได้ดี เกิดผลต่อการพัฒนานักเรียนได้อย่างแท้จริง ถ้าทุกคนทุกฝ่ายในชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียน รวมทั้งช่วยสนับสนุนทรัพยากรทั้งบุคคลและงบประมาณ (การบริหารโรงเรียนตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา, 2540) และการศึกษาจัดว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้น การศึกษากับสังคมย่อมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เจมส์ บีคอนันท์ (Jame B. Conant) นักวิชาการชาวอเมริกา กล่าวว่า "ความพยายามจะแยกโรงเรียนออกจากชุมชนนั้นเป็นความคิดที่ไม่สอดคล้องกับความจริง ซึ่งอาจนำไปสู่ความหายนะของโรงเรียนและความล้มเหลวได้ในตัวเด็ก" จะเห็นได้ว่า โรงเรียนกับชุมชนเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ (Inseperable) และจะส่งผลให้ความผูกพัน (Commitment) ต่อองค์การ การมีส่วนร่วมของชุมชนมีใช้จุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หรือเฉพาะงานรณรงค์ส่งเสริมให้โรงเรียนเป็นหน่วยของสังคม ที่จัดตั้งขึ้นมา เพื่อสนองความต้องการของสังคม โดยมีชุมชนเป็นสิ่งแวดล้อมและมี

อิทธิพลอย่างมาก และเป็นที่ยอมรับกันว่าโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพการเรียนสูงนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน เป็นอย่างดี ดังนั้นประชาชนในชุมชนจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษา เพราะการศึกษาจะต้องจัดให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น อีกทั้งการให้ชุมชนมีส่วนร่วมจะเป็นวิธีหนึ่งที่จะทราบถึงความต้องการของท้องถิ่น

นโยบายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 กล่าวในหมวดที่ 3 แนวนโยบายการศึกษาข้อ 13 ว่า "ส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทของครอบครัว ชุมชน สถาบันสังคมอื่น ๆ และสื่อมวลชนให้มีส่วนร่วมในการบริหารของการศึกษา การอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น" อีกทั้งนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ตลอดทั้งแนวทางภาคดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ให้ความสำคัญของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา โดยมีส่วนร่วมทางตรงตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาอย่างชัดเจน อันเป็นบทบาทสำคัญยิ่งที่จะให้โรงเรียนับชุมชนดำเนินการบริหารงานตามภารกิจแบบประสานสัมพันธ์

การจัดการศึกษาในระดับโรงเรียนเป็นหน่วยงานทางการศึกษาระดับปฏิบัติการที่สำคัญที่สุด เพราะผลการจัดการศึกษาจะเป็นเช่นใดขึ้นอยู่กับผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น มีจำนวนโรงเรียนในสังกัด 35 โรงเรียน มีการบริหารจัดการศึกษา 3 ระดับ คือ ระดับอนุบาล ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมโดยตรงคือ การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการโรงเรียน ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 อีกทั้งการมีส่วนร่วมของชุมชนในทางอ้อม เช่นในรูปของชมรมศิษย์เก่าเพื่อให้ร่วมทำงานเป็นทีม (Team work) และการมีส่วนร่วมบริหารงาน (Participation Management) การให้คณะกรรมการโรงเรียนซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน คณะครูในโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ศิษย์เก่า ซึ่งถือว่าเป็นชุมชนเข้ามีส่วนร่วมโดยตรงในการจัดการศึกษา นับเป็นสิ่งถูกต้องและนับวันยิ่งจะมีความสำคัญมาก เพราะสภาพสังคมกำลังเปลี่ยนแปลง เช่น นักเรียนขาดความอบอุ่น ปัญหาเสเพลติติ ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาโสเภณี เด็ก ปัญหาอุบัติเหตุ ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ทุกฝ่าย โดยเฉพาะชุมชนต้องหันหน้าเข้าหากัน ร่วมกัน

แก้ไข และพัฒนาเพื่อให้มีส่วนร่วมจัดการศึกษาปรับเปลี่ยนวิถีทัศน์กว้างไกล เพื่อให้ได้หลัก
การมีส่วนร่วมจัดการศึกษาได้ผลจริงจัง ทั้งในด้านจุดมุ่งหมายต้องชัดเจน การคัดเลือกคณะกรรมการต้องเหมาะสม ตลอดจนปริมาณการมีส่วนร่วม ปัญหาอุปสรรค การมีส่วนร่วมต้อง
ได้รับการแก้ไข ผู้วิจัยตั้งตำแหน่งผู้ช่วยหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอชนบท ซึ่งมีภารกิจ
รับผิดชอบการจัดการศึกษาทั้งระดับอนุบาลศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา การจัดการศึกษาดังกล่าวจะบรรลุวัตถุประสงค์ตาม
หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ต้องส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนใน
การจัดการศึกษา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัด
การศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น
เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยคณะกรรมการโรงเรียนในการจัดการ
ศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูล
ไปวางแผนทางและพัฒนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
ยิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์
2 ประการ ดังนี้คือ

- 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยตรง
ในการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชนบท จังหวัด
ขอนแก่น
- 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยคณะกรรมการโรงเรียน
ในการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

- 1) การศึกษาค้างนี้เป็นการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาอำเภอหนองหาน จังหวัดขอนแก่น ทั้งในลักษณะโดยตรงและโดยคณะกรรมการโรงเรียน
- 2) การศึกษาค้างนี้เป็นการศึกษาจากประชากรที่เป็นโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานการศึกษาอำเภอหนองหาน จังหวัดขอนแก่น จำนวน 35 โรงเรียน

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

- 1) การมีส่วนร่วมของชุมชนโดยตรง หมายถึง การเข้าร่วมในกิจกรรมอื่นเกี่ยวกับการศึกษาในโรงเรียน จากประชาชนในชุมชนโดยตรง เช่น ผู้ปกครองนักเรียน ช่างบ้าน ผู้นำชุมชนเป็นต้น
- 2) การมีส่วนร่วมของชุมชนโดยคณะกรรมการโรงเรียน หมายถึง การเข้าร่วมในกิจกรรมอื่นเกี่ยวกับการศึกษาในโรงเรียนตามบทบาท และหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย คณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539กำหนดไว้
- 3) ข้าราชการครู หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้ทำหน้าที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการศึกษาอำเภอหนองหาน
- 4) คณะกรรมการโรงเรียน หมายถึง คณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาอำเภอหนองหาน จังหวัดขอนแก่น
- 5) ผู้ปกครองนักเรียน หมายถึง บิดา มารดา หรือบิดาหรือมารดา หรือผู้ที่ได้อยู่ด้วยเป็นประจำ

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยครั้งนี้มีประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับดังนี้

- 1) ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำหรับผู้บริหารเพื่อนำไปพิจารณากำหนดนโยบายวางแผน
- 2) ทราบข้อมูล ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนา แก้ไขปัญหาและอุปสรรค
- 3) เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา